

Міністерство освіти і науки України
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Тези

**77-ї наукової конференції професорів,
викладачів, наукових працівників,
аспірантів та студентів університету**

ТОМ 2

16 травня – 22 травня 2025 р.

*О.В. Полторацький, студент гр. 501-ФП
В.В. Шевчук, к.психол.н., доцентка
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»*

ХАРАКТЕРНІ РИСИ ОСНОВНИХ НЕГАТИВНИХ ПСИХІЧНИХ СТАНІВ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Практичний досвід роботи військових психологів у зоні бойових дій дозволив виявити специфічні психологічні реакції військовослужбовців. Ці стани, що проявляються під час безпосереднього ведення бойових дій, охоплюють широкий спектр негативних психічних реакцій: від бойового стресу і перевтоми до важких форм психічних травм, зокрема посттравматичного стресового розладу (ПТСР) та реактивних станів, які можуть включати неврози і психогенні психози. Усвідомлення цих станів дозволяє фахівцям більш обґрунтовано добирати психокорекційні та реабілітаційні методики, своєчасно формувати ефективні психологічні висновки, що є запорукою зменшення ризику ретравматизації.

Зазначені проблеми недостатньо усвідомлюються багатьма військовими психологами, що ускладнює надання ефективної допомоги, спричиняє помилки в оцінках стану військовослужбовців та застосування неадекватних методів впливу. У результаті це знижує ефективність реабілітаційної підтримки. Огляд наукової літератури свідчить про активну розробку цієї проблематики в дослідженнях зарубіжних науковців (В. Adler, Р. Bliese, С. Castro, С. Kennedy, Е. Zillmer та ін.) і вітчизняних фахівців (О. Кокун, колектив НДЦ гуманітарних проблем ЗСУ тощо) [2, с. 57].

Уточнення ознак негативних психічних станів військовослужбовців базується на польових спостереженнях, анкетуванні, інтерв'ю та психодіагностичних методах. Запропоновано ієрархічну класифікацію таких станів, де кожен із них розкривається окремо.

Бойовий стрес охоплює широкий спектр психічних реакцій військових на екстремальні умови. Серед проявів – підвищена чутливість, емоційна нестабільність, безсоння, страх, агресія або апатія. У тяжких випадках спостерігаються когнітивні розлади, втрата контролю та адаптивності. Бойова перевтома, яка розвивається на фоні хронічного стресу, характеризується глибоким емоційним і фізичним виснаженням. Серед її симптомів – відчуття енергетичної виснаженості, соматичні скарги, порушення координації рухів, розлади уваги, пам'яті, мислення, ослаблення вольової регуляції, зниження мотивації до виконання бойових завдань. Виникає підвищена сонливість, байдужість до подій, дратівливість, психоемоційне вигорання [1, с. 67].

Наступною стадією негативного психічного стану є бойова психічна травма (БПТ). Це стійке патологічне порушення психіки, спричинене впливом екстремальних умов бойових дій, що проявляється як постійний внутрішній конфлікт, флешбеки, нічні кошмари, різке уникання всього, що нагадує про пережите, депресія, втрата сенсу життя. Психічна травма може супроводжуватися соматичними розладами, залежностями, соціальною ізоляцією.

Посттравматичний стресовий розлад (ПТСР) є однією з форм реалізації бойової психотравми. Він часто розвивається з відстроченим початком – симптоми можуть з'явитися через місяці після події. Серед них: тривожні напади, нав'язливі спогади, флешбеки, нічні жахи, підвищена дратівливість, розлади сну, відчуття провини. Військовослужбовець у стані ПТСР втрачає здатність адаптуватися до мирного життя, часто уникає соціальних контактів, страждає від пригнічення.

Найважчими є реактивні стани, які можна віднести до психіатричних порушень бойового походження. До них належать: неврози, що проявляються у вигляді тривалого тривожного стану, істеричних реакцій, obsесивно-компульсивної поведінки; психогенні психози — гострі розлади сприйняття (галюцинації, маячні ідеї), афективні зриви, дезорганізація поведінки. Такі стани потребують негайної госпіталізації та інтенсивної психіатричної допомоги.

Усвідомлення специфіки та поступового розвитку кожного з описаних психічних станів дозволяє підвищити ефективність діагностики та подальшої психокорекції. Своєчасна інтерпретація поведінкових і психоемоційних проявів сприяє профілактиці тяжких наслідків для психічного здоров'я військовослужбовців. Крім того, це відкриває можливості для персоналізованої терапії й ефективної реабілітації бійців після участі в бойових діях.

Література:

- 1. Агаєв Н.А. Характерні ознаки основних негативних станів військовослужбовців під час ведення бойових дій. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Психологія». 2017. Випуск 4. С 67-79.*
- 2. Психологія бою / Грицевич Т.Л., Капуніс О.С., Мацевко Т.М., Романишин А.М. Львів : Вид-во «Астролябія», 2022. 336 с.*